

АТРАКТОРИ УВАГИ СУЧАСНОГО АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКОГО НАУКОВОГО ДИСКУРСУ

У статті розглядаються вербальні маркери привертання уваги читача в англомовному науковому дискурсі.
Особливу увагу приділено етикетному потенціалу згаданих одиниць.

Питання експресивності, емоційної номінації завжди привертало увагу дослідників, серед яких – В.М. Телія [1], А. Вежицька [2] та інші [3-7]. Емоційно-експресивна номінація є невід'ємною складовою наукового дискурсу в цілому та писемного англо-американського наукового дискурсу зокрема і є культурно специфічним феноменом. Зазвичай такий вид номінації розглядається в аспекті вираження специфічного стилістичного прийому – висловлення категоричності, що стосується передачі рішучості та безумовності. Вважається, що комунікативний характер категоричності висловлювання зумовлюється впевненістю автора у правильності власних поглядів. Категоричність висловлювання в науковій комунікації реалізується за допомогою цілого комплексу мовних засобів вираження емпізи [8:43]. Таке трактування видається досить слушним, проте воно не надає повної картини функціонування засобів інтенсифікації в англо-американському науковому дискурсі, адже експресивність – у широкому розумінні – стосується й емоційності та цікавості [9:117]. До того ж такі лексичні одиниці-підсилювачі, як "дійсно" сприяють інтелектуальній насиченості тексту [10:252].

Інтенсифікатори та інші засоби емпізи виконують важливу функцію привертання уваги адресата до найважливіших фрагментів тексту:

It is also worth reiterating that the type of interaction as well as the quantity is important (Tesol Quarterly, 2000, p. 364);

The assumption is, of course, that third-generation cellular (3G) products will evolve in the similar manner as GSM (Communications Magazine, 2000, No. 1, p. 84).

Увага адресата привертається, зокрема, завдяки ініціальному (або фінальному) розташуванню маркерів емпізи:

It goes without saying that the research projects must be carried out with well-known scientific methodology (Microwave Magazine, 2000, No.9, p. 38);

Of concern are those capabilities that must be put in place to support nomadism (Communications Magazine, 2000, No.7, p. 46);

Intelligence is not limited to the various modes of transport, either (Spectrum, 1999, No. 1, p. 98);

Does it work? The answer has to be an emphatic yes (Communications Magazine, 1999, No.6, p. 71).

Виходячи з того, що науковий дискурс є особливим типом інтерперсональної взаємодії адресанта й адресата, в якому адресант намагається переконати адресата в істинності повідомлення через своєрідний внутрішній діалог з читачем, ми розглядаємо маркери атракції уваги адресата під кутом зору їхнього етикетного потенціалу. Ми вважаємо, що в англо-американській науковій прозі етикет є важливим засобом реалізації персуазивної інтенції адресанта в плані поліпшення ефективності комунікації, зокрема шляхом специфічного лінійного (експліцитного, недигресивного) структурування тексту, в тому числі й через привертання уваги до стрижневих фрагментів тексту – в плані полегшення сприйняття інформаційного потоку тексту – та через модуляції категоричних і некатегоричних номінацій [11]. Справді, чітке структурування тексту полегшує його сприйняття адресатом. Засоби емоційно-експресивної номінації англомовного наукового дискурсу є подібними до деяких засобів вираження лінійності. Особливо чітко це простежується у випадках атракції уваги до основної (або додаткової) інформації:

This is a **communications** issue, a reminder that progress is required on three, not two environmental management fronts: strategy, technology, and communication (Spectrum, 1996, No. 1, p. 81).

Привертання уваги реалізується за допомогою спеціального риторичного прийому – емпізи, в якому використовуються такі мовні одиниці, як *indeed, to be sure; without doubt, undoubtedly; in fact, in effect; in truth; actually, notably; literally, clearly; obviously; of course/admittedly* тощо:

Undoubtedly, a review of this nature leaves many questions unanswered (Sociolinguistics and Language Teaching, p. 412);

Indeed, it would not be an exaggeration to state that the most significant part of the design of a discrete/hybrid power amplifier is performed on the test bench (Communications Magazine, 1999, No. 4, p. 97);

It is, in fact, possible to tune the amplifier (Microwave Magazine, 2000, No. 3, p. 54);

In truth, every part of business is being influenced by the Net (Spectrum, 2000, No. 1., p. 44);

In effect, this informs the user that data exists (Information Security, p. 548).

Емоційно-експресивна номінація досягається через використання цілої низки мовних засобів – **емфатичних займенників** (the problem itself) **дієслова-підсилювача** *do*, **синтаксичних зворотів** та конструкцій, спеціальних випадків **інвертованого порядку слів**, **емфатичних лексичних одиниць** – прикметників, прислівників, іменників, дієслів, часток, у тому числі мовних одиниць кількісної семантики типу: *gazillion; bazillion; plethora; myriad; many, many; so many; awesome amount; a whole bunch of; tsunami of activity; as many as; as much as; as long as etc., remarkably; extreme(ly); overwhelming(ly); definite(ly), entirely; considerably; significant(ly); (particularly) noteworthy; unprecedented; severe(ly); very (much); sore(ly); totally; above all, again; only; merely; just, more than just; yet another; such a(n); in fact, actually, in reality; in actuality; in effect; above all; really; indeed;*

even, ever; simply; at least; literally; decisive(ly); importantly; to emphasize; to stress; to highlight; to overshadow; it is worth + Ving; it was not until...that; it was... that/who, засобів передачі **епістемічної модальності**, які стосуються передачі впевненості у пропозиції типу clearly; certain(ly); sure(ly); to be confident; unquestionably; without doubt; doubtless тощо:

Environmentalism, above all, links the past with the future (Greenspeak: a study of environmental discourse, p. 7);

Many, many managers have the centralized mindset (Internet Computing, 1997, No.5-6, p. 17);

It is worth noting that English-using countries in the Inner Circle have never had any sort of codifier (Sociolinguistics and Language Teaching, p. 83);

I really do think so (Internet Computing, 1997, No. 1-2, p. 17);

We are confident that our method is accurate (PNAS, 1999, p. 12269);

The phrases are, of course, not literally true (Information Security, p. 101);

Again, we have already given the argument supporting this axiom (American Mathematical Monthly, 2000, p. 142);

Even with the current status of the AWT, some level of collaboration transparency is possible (Internet Computing, No.3-4, p. 63);

The Nieuwland project is just one of myriad indications that photovoltaic electricity is coming of age (Spectrum, 1999, No.1, p. 62);

Some products do a whole bunch of security functions (Spectrum, 1995, No. 9, p. 28);

Here we highlight several new possible findings (PNAS, 1999, p. 12495);

One issue currently overshadows all others, p. product takeback (Spectrum, 1996, No.1, p. 76);

Momentarily, irregularities brought spot prices for electricity (Spectrum, 1999, No.1, p. 62);

But there is yet another level of meaning (Greenspeak: a study of environmental discourse, p. 9);

It influences decisively values of the density (PNAS, 1999, p. 12498);

When the door opens, some files are bound to come in (Internet Computing, 1997, No. 3-4, p. 78);

Ketene itself will not undergo the desired reaction (Science, 2000, p. 1965).

В англо-американській науковій прозі з метою привертання уваги адресата вживається й емпатичне виділення за допомогою графічних засобів та пунктуації, які є еквівалентами спеціального інтонаційного оформлення висловлювання:

But English is news (D. Crystal).

Привертання уваги читача можливе і за допомогою риторичного прийому апофасис. Цей засіб уживається для вираження ствердження й емпізи, що досягається через передання удаваного заперечення, що є важливим в аспекті модуляції категоричних та некатегоричних модуляцій. Так, уживання згаданого прийому сприяє зменшенню категоричності висловлювань:

I do not mean to suggest... ;

This is not to deny...

Of course, I do not need to mention that...;

IMPLICATION:

the author wants to preclude jumping to conclusions by the reader, asserts or emphasizes something by pointedly seeming to pass over, ignore or deny it.

В англо-американському науковому дискурсі апофасис, як правило, не порушує максимуму скромності:

I am not saying that we should not study the linguistic behavior of learners – only that such behavior should not be made the goal of acquisition theory (Sociolinguistics and Language Teaching., p. 18).

Зауважимо, що максимальна експлікація згаданого риторичного прийому інколи може супроводжуватися порушенням максимуму скромності (автор упевнений у власній правоті та починає її доведення з категоричного висловлювання):

I am not making any claims about the superiority of Government-Binding theory over the variants of generative grammar. I am simply claiming – and this claim will be more than enough to tax my argumentative abilities – that the kind of theory represented by Government-Binding is a superior kind (Sociolinguistics and Language Teaching, p. 15–16).

В цілому, категоричне заперечення (особливо його "нарощування") привертає увагу читача до важливості питання:

The book is not in any sense an authorized biography (Spectrum, 1996, No.4, p. 11);

No, no, no, no. We don't want this (Internet Computing, 1997, No. 3-4, p. 11);

None of this is to deny that the emergence of a global language can influence the structure of other languages. There are no precedents in human history for what happens to languages, in such circumstances of rapid change. There has never been a time when so many nations were needing to talk to each other so much. There has never been a time when so many people wished to travel to so many places. There has never been such a strain placed on the conventional resources of translating and interpreting. Never has the need for more widespread bilingualism been greater, to ease the burden placed on the professional few. And never has there been a more urgent need for a global language (D. Crystal, p. 12).

В англо-американських наукових текстах вживаються **метафора, аналогія, персоніфікація**, а також **оказіоналізми, гра слів, алітерація, асонанс, римування** тощо. Ці стилістичні засоби надають серйозній науковій прозі експресивності та сприяють зацікавленості адресата.

Метафорі властиві яскраво виражені експресивна та атрактивна функції:

Their intent was to push forward the frontier in the area of security, but not necessarily with all the "bells and whistles" of a complete product (Information Security, p. 542);

The optical networking Forum (OIF) is proposing schemes based on both the client-server and peer-to-peer models under a single umbrella (Spectrum, 2001, No. 4, p. 57);

A piece of indium is 'sandwiched' between the amplifier and mounting plate (Microwave Theory and Techniques, 2000, No.4, p. 736);

There also needs to be more cross-pollination in the industry between environmental managers and process engineers (Science, 1996, No 1, p. 80);

Chapter 5 is the heart of the book (Microwave Magazine, 2001, No. 3, p. 64).

Аналогія в англо-американському науковому дискурсі привертає увагу читача, а також полегшує декодування інформації:

To use the analogy made by Kean (1981), if someone were to glue the pages of your dictionary together, you would not be able to look up the meaning of passacaglia, but the information would still be there (Sociolinguistics and Language Teaching, p. 19).

Привертанню уваги адресата сприяє й використання засобів вираження персоніфікації (*personification; animation; reification*), яка стосується анімації неістот. Персоніфікація – важлива частина наукового дискурсу, що вербально репрезентує складні ментальні операції. В англо-американському науковому дискурсі наявне використання засобів вираження персоніфікації (*personification; animation; reification*), яка стосується анімації неістот, сприяє привертанню уваги адресата: *often without realizing it, people have become accustomed to talking to technology – and sometimes in the most literal sense* [12: 36]. Індикатори персоніфікації в реченні є агентивними неживими підметами (за термінологією В.І. Карабана) [13:97]:

Communications, computing, networking, and entertainment are weaving an ever tighter fabric (Spectrum, 1996, No.1, p. 2);

Several long-standing applications have been so bandwidth-thirsty that they have endured ISDN's spotty availability and sometimes outrageous pricing (Spectrum, 1995, No.6, p. 20);

It is these areas that some mathematical consistency issues poke their noses right in our face (Spectrum, 2000, No.12, p. 15);

Product takeback is likely to stir a set of issues that had already agitated the electronics industry (Spectrum, 1996, No.1, p. 76);

The old Raman amplifier idea has been dusted off and given a new life (Communications Magazine, 2001, No.1, p. 59);

The capability opens the door for real multiplication chips (Microwave Magazine, 2001, No.3, p. 30).

У науковому дискурсі феномен персоніфікації часто стосується взаємодії людини та техніки. Показовим у цьому плані є діалог між комп'ютером та людиною у творі Артура Кларка (та кінострічці Стенлі Кубрика) "Космічна Одісея 2001 року":

Computer HAL to a crew member Bowman: 'I don't understand why you are doing this to me. I have the greatest enthusiasm for the mission. You are destroying my mind' (Spectrum, 2001, No. 3, p. 102).

Наведемо ще один приклад:

Humans and computers are two alien races that often fail to communicate smoothly (or at all), despite one race having created the other...To make clear this is a serious business, our fellow professionals coined the term 'user', just as doctors refer to those to whom they minister 'patients'. Over the past decades, as computers have moved from clean rooms to messy offices (and even messier living rooms), there has been a growing insistence on user-friendliness. Ah, what a euphemism for oftentimes surlly, unfeeling behavior...How would you feel if a close friend replied in a loud voice, 'Core Dumped', when you, say, asked her out to a movie? But that is often the perceived response when a user, quietly performing a task, asks something of the computer that the machine takes to be inappropriate. The clinical term 'user' evokes an image of a dispassionate, rational being – a Mr. Spock who is never offended, upset, or peeved when the computer does not behave as it should' (Spectrum, 1999, No.12, p. 29-30).

Етикетний потенціал персоніфікації полягає у полегшенні сприйняття потоку інформації.

Привертанню уваги до стрижневих моментів тексту сприяють й okazіоналізми (типу *hard-to-affordable, kiddie komputing*), у тому числі й аббревіатури:

The four C's for the future of education are: Community, Collaboration, Curriculum, and Creativity (Communications and networking in education: learning in a networked society, p. 9);

алітерація, асонанс, римування (типу *associate with anyone, anywhere; the challenge of a change; Windows win, why wireless?; less mess, tracking the attacker*):

It simply is – it just exists – and no amount of hype or hope can make it actively do anything (Journal of Business and Technical communication, 1998, No. 4, p. 455);

у тому числі, з алюзивним компонентом:

I came, I saw, iMac (Spectrum, 1999, No. 1, p. 48);

Nanotechnology will make us healthy and wealthy though not necessarily wise (Spectrum, 2001, No. 1, p. 19);

To compress or not to compress? (Internet Computing, 1997, No.5-6, p. 78);

Гра слів (наприклад, омофони типу *web sights*) також привертає увагу адресата, особливо, коли вона вживається у заголовках:

NO news is good news (PNAS/99, p. 10953) (NO-nitric oxide);

причому така гра слів може й експлікуватися:

Do the right (write) thing (Spectrum, 2000, No. 8, p. 11).

Отже, у писемному англо-американському науковому дискурсі емоційно-експресивна складова реалізується шляхом уживання низки експресивних мовних засобів. Розглядаючи згадану складову під кутом зору етикету, доходимо висновку про те, що засоби емпізи виконують функцію атракції уваги адресата до найважливіших моментів тексту (зокрема в аспекті модуляції категоричності та некатегоричності висловлювань), а також структурування тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Телия В.Н. Человеческий фактор в языке: языковые механизмы экспрессивности. – М.: Наука, 1991. – 214 с.
2. Wierzbicka A. Emotions across languages and cultures: diversity and universals. – Cambridge: Cambridge University Press, 1999. – 349 p.
3. Ермакова Н.В. Контрастивный анализ английских и русских наречий, выражающих эмоции // Контрастивная грамматика: Сб. науч. тр. – Калинин: Калининский гос. ун-т. – 1984. – С. 41–49.
4. Локшина Т.Ф. Категориальные ситуации усиления // Вестник Харьковского университета. Человек и речевая деятельность. – 1989. – № 339. – С. 98–100.
5. Разинкина Н.М. Стилистика английской научной речи. – М.: Наука, 1972. – 168 с.
6. Ретунская М.С. Реализация эмоционально-оценочного потенциала слова в речевой деятельности // Вестник Харьковского университета. Человек и речевая деятельность. – 1989. – № 339. – С. 81–85.
7. Троянская Е.С. К вопросу о технико-стилистических приемах в научной речи // Язык научной литературы. – М.: Наука. – 1975. – С. 27–86.
8. Зверева Е.А. Выражение категоричности высказывания в английских научных текстах // Дидактико-педагогические основы обучения иностранным языкам научных работников. – Л.: Наука. – 1988. – С. 42–49.
9. Бурвикова Н.Д. К проблеме экспрессивности учебного текста // Лингвострановедение и текст: сб. ст. / Сост. Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М.: Русский язык. – 1987. – С. 113–117.
10. Різун В.В., Мамалига А.І., Феллер М.Д. Нариси про текст: теоретичні питання комунікації. – К.: РВЦ Київськ. ун-т., 1998. – 334 с.
11. Ільченко О.М. Етикет англомовного наукового дискурсу: Монографія. – К.: ІВЦ "Політехніка", 2002. – 288 с.
12. Turkle S. Ghosts in the machine // The Sciences. – 1995. – № 11/12. – P. 36 – 39.
13. Карабан В.И. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Частина I. Граматичні труднощі. – К.: Політична думка, 1997. – 301 с.

Матеріал надійшов до редакції 10.12.02 р.

Ильченко О.М. Атракторы внимания в современном англо-американском научном дискурсе.

В статье рассматриваются яverbальные маркеры привлечения внимания читателя в англоязычном научном дискурсе. Особое внимание уделяется этикетному потенциалу указанных единиц.

Ilchenko O.M. Attention Attractors in Present-day Anglo-American Scientific Discourse.

The paper addresses verbal markers of attracting readers' attention in Anglo-American scientific discourse. Etiquette potential of such elements is emphasized.